

Шилепницький Павло Іванович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної економіки,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5517-5858>*

СВІТОВА ТОРГІВЛЯ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У статті розглядаються проблеми основних глобальних тенденцій розвитку світової торгівлі. До них відносяться: 1) застосування практики сталого розвитку у сферу торговельної діяльності; 2) поширення регіональних торговельних блоків та партнерств; 3) диверсифікація ланцюгів постачання; 4) зростання частки послуг у світовій торгівлі; 5) вплив глобальних політичних процесів та трендів на розвиток світової торгівлі. Зокрема, аналізується застосування практики сталого розвитку у світовій торгівлі. Вивчається тенденція поширення регіональних торговельних блоків та партнерств. Оцінюється диверсифікація ланцюгів постачання у системі світової торгівлі. Досліджується зростання частки послуг у структурі світової торгівлі. Оцінюється вплив глобальних політичних процесів та трендів на розвиток світової торгівлі.

Ключові слова: глобальні тенденції, світова торгівля, сталий розвиток, торговельні блоки, ланцюги постачання.

Pavlo Shylepnytskyi

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of International Economics,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

WORLD TRADE: GLOBAL DEVELOPMENT TRENDS

World trade, which continues to be the most widespread form of international economic relations, is currently being transformed by the following main trends: 1) the application of sustainable development practices in the sphere of trade; 2) the spread of regional trade blocs and partnerships; 3) diversification of supply chains; 4) the growth of the share of services in world trade; 5) the influence of global political processes and trends on the development of world trade. The article comprehensively examines the key global trends in the development of world trade, which determine its current format and prospects for further transformation in the context of increasing interdependence of national economies. First of all, the introduction of sustainable development practices into international trade is analyzed, which allows obtaining a number of advantages, including reducing production and operating costs, improving brand reputation, rational use of resources, reducing dependence on unstable raw material markets and growing environmental requirements, increasing investment attractiveness, developing new market segments. Attention is also focused on the active spread of regional trade blocs and integration associations, such as RCEP, USMCA, CPTPP, the EU, which allow their participants to protect their markets from global competition, reduce dependence on traditional global superpowers, increase resilience to global shocks, etc. The article examines the trend towards diversification of global supply chains, which is caused, in particular, by the COVID-19 pandemic, the war in Ukraine unleashed by Russia, terrorist tension in the Red Sea region, the dominance of Somali pirates, the climate-related drought in the Panama Canal, and geopolitical tensions. In this sense, a number of strategic approaches are being implemented, including reshoring, nearshoring, friendshoring, and diversification. In addition, the rapid growth of the share of services in the structure of world trade is emphasized. The impact of global political processes on the trade sphere, which is caused by territorial conflicts, ideological contradictions, regional rivalry for influence, etc., is separately considered. In particular, their impact on world oil prices is shown.

Keywords: global trends, world trade, sustainable development, trade blocs, supply chains.

Постановка проблеми. У сучасних умовах світова торгівля відіграє ключову роль у забезпеченні сталого економічного зростання як окремих національних економік, так і світового господарства в цілому. Її значення стрімко зростає на фоні активізації процесів міжнародної економічної інтеграції, глобалізації, транснаціоналізації виробництва та поглиблення міжнародного поділу праці. У цих умо-

вах формуються нові моделі взаємозалежності між країнами, що підвищує актуальність ефективного регулювання та оптимізації світової торгівлі.

Головна економічна функція світової торгівлі полягає у забезпеченні раціонального використання експортного потенціалу та валютних ресурсів країн, що дозволяє ефективно задовольняти внутрішні потреби кожної держави шляхом імпорту необхід-

них товарів і послуг. Водночас торгівля виступає інструментом економічного зростання, модернізації виробництва, впровадження інновацій та розвитку конкурентних галузей економіки.

Крім того, світова торгівля виступає одним із дієвих засобів включення країни до глобальних ланцюгів створення доданої вартості, що сприяє інтеграції у світову економічну систему, підвищенню інвестиційної привабливості та загальному зміцненню позицій країни на міжнародній арені. Останнім часом посилюється вплив чинників, які суттєво впливають на здійснення торговельної діяльності, змінюючи її зміст, масштаби та напрямки, до яких відносяться: розвиток та поширення інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових валют та технології блокчейн, цифровізації, вплив глобальних політичних конфліктів тощо. Усе це свідчить про високу практичну значущість та наукову важливість дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та прикладні аспекти міжнародної торгівлі ґрунтовно досліджувалися у працях відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Т. Мен, А. Серра, А. Монкретсьєн, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Міль, Е. Хекшер, Б. Олін, В. Леонт'єв, П. Самуельсон, Дж. М. Кейнс, М. Фрідман, М. Портер, а також українські дослідники: А. С. Філіпенко, Т. М. Циганкова, В. В. Рокоча, І. Бураковський, Ю. Г. Козак, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогон, І. М. Школа та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на те, що система світової торгівлі є динамічним явищем, яке постійно змінюється під дією різних чинників, існує об'єктивна необхідність в постійному аналізі тенденцій її розвитку та чинників, які їх визначають.

Мета статті: визначення основних тенденцій розвитку світової торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті вивчення сучасного стану світової торгівлі [1; 4; 12] можна виділити наступні основні глобальні тенденції її розвитку: 1) застосування практики сталого розвитку у сферу торговельної діяльності; 2) поширення регіональних торговельних блоків та партнерств; 3) диверсифікація ланцюгів постачання; 4) зростання частки послуг у світовій торгівлі; 5) вплив глобальних політичних процесів та трендів на розвиток світової торгівлі.

Застосування практики сталого розвитку у сферу торговельної діяльності.

Сталу торгівлю розглядають як процес обміну товарами та послугами, що забезпечує соціальні, економічні й екологічні переваги відповідно до ключових принципів сталого розвитку, а саме:

- формування економічної цінності;
- скорочення рівня бідності та соціальної нерівності;

- раціональне використання, збереження і повторне застосування природних ресурсів.

Дана концепція акцентує увагу не лише на забезпеченні гідних умов праці, але й на необхідності дотримання екологічної відповідальності – шляхом шанобливого ставлення до довкілля та прагнення до збереження й ефективного повторного використання сировинних ресурсів [16].

За визначення Міжнародної торговельної палати, стала торгівля стосується торгівлі, де використання виручки, участь покупця та продавця та метод розподілу відповідають цілям екологічної та соціально-економічної стійкості, як визначено в Цілях сталого розвитку ООН (ЦСР) [10].

Необхідність запровадження практики сталого розвитку до торговельної діяльності пов'язано з наступним. Попри те, що міжнародна торгівля відігравала провідну роль у стимулюванні економічного зростання, її традиційні форми супроводжувалися істотними екологічними викликами. Серед них – інтенсивне виснаження природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, зниження рівня біорізноманіття, а також значний внесок у глобальні викиди парникових газів, спричинений логістично-транспортною діяльністю. Подолання цих проблем є критично важливим кроком на шляху до впровадження більш екологічно відповідальної та стійкої моделі торгівлі [17].

Імплементация принципів сталого розвитку в сфері торгівлі забезпечує підприємствам низку переваг як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Однією з ключових вигод є економія витрат, що проявляється у зниженні виробничих і операційних витрат. Компанії, які впроваджують енергоефективні технології, мінімізують відходи та оптимізують логістичні процеси, досягають підвищення чистого прибутку.

Покращення репутації бренду є ще однією істотною перевагою: споживачі демонструють вищу лояльність і довіру до екологічно відповідальних компаній, що позитивно впливає на їхню ринкову позицію. Водночас зростає глобальний попит на екологічно чисту продукцію, що відкриває нові ринкові можливості та сприяє підвищенню конкурентоспроможності та прибутковості.

Раціональне використання ресурсів (ресурсоефективність) передбачає впровадження практик, які дозволяють зменшити витрати завдяки мінімізації відходів, використанню вторинної сировини та переходу на відновлювані джерела енергії. Це забезпечує стійкі фінансові переваги у довгостроковій перспективі.

Крім того, управління ризиками через сталі підходи дозволяє зменшити залежність від нестабільних ринків сировини та зростаючих екологічних вимог. Компанії, що дотримуються принципів сталого розвитку, краще підготовлені до дотримання чинного та майбутнього екологічного законодавства, що знижує ризик штрафів та юридичних санкцій.

Інвестиційна привабливість також зростає: компанії, які демонструють сталість у своїй діяльності, легше залучають інвесторів, орієнтованих на довгострокові перспективи та зниження ризиків.

Нарешті, розвиток нових сегментів ринку, орієнтованих на сталу продукцію, створює додаткові можливості для бізнесу налагоджувати зв'язок зі споживачами, що надають перевагу екологічно відповідальним товарам і послугам [2; 17].

Поширення регіональних торговельних блоків та партнерств.

На початку 1990-х років держави по всьому світу, зокрема в Європі та західній півкулі, активно уклали нові регіональні торговельні угоди (РТУ) та партнерства, а також поглиблювали вже існуючі. Посилення уваги до регіональних інтеграційних об'єднань частково було зумовлене розчаруванням через повільний поступ переговорів в рамках Уругвайського раунду. Водночас існували й інші чинники, які свідчили про високу ймовірність подальшого посилення тенденції до регіоналізму в міжнародній торгівлі. Серед них: захистити свої ринки від глобальної конкуренції, зменшити залежність від традиційних глобальних суперсил, посилити стійкість до глобальних потрясінь тощо.

Мотивація щодо створення регіональних торговельних угод може бути різною, залежно від регіону, чи окремих країнами, що входять до складу таких об'єднань. Проте можна виокремити низку ключових чинників, які відіграють визначальну роль у цьому процесі [7; 11; 14]:

1. Економічні переваги. Досягається шляхом реалізації ефекту масштабу та стимулювання економічного зростання за рахунок залучення прямих іноземних інвестицій, розвитку прикладних знань, досліджень і технологічних інновацій.

2. Політичні та соціальні цілі, зокрема зміцнення міждержавних зв'язків або регулювання міграційних процесів.

3. Гарантування стабільного доступу до зовнішніх ринків, особливо шляхом створення альянсів із економічно потужнішими державами, що розглядаються як «безпечні гавані».

4. Інструмент інституціоналізації внутрішніх реформ, коли країни прагнуть закріпити результати односторонніх змін у політиці шляхом включення їх у міжнародні зобов'язання.

5. Прагнення посилити позиції на багатосторонніх торговельних переговорах.

6. Формування або поглиблення РТУ може призводити до перерозподілу торгівлі на користь країн-членів, що, у свою чергу, змінює політичну динаміку в третіх країнах. Експортоорієнтовані групи починають домінувати над захисниками внутрішнього ринку, стимулюючи вступ до угоди. Як йдеться в огляді Саміту зростання Всесвітнього економічного форуму 2023 року «Існує зростаюча прірва між перспективами розвинених економік та країн, що розвиваються,

та країн, що розвиваються, які раніше розраховували на зростання, спричинене глобалізацією» [13].

7. Підтримка розвитку галузей, які не є конкурентоспроможними без регіонального захисту, (т.зв. «молодих» галузей).

До найбільших регіональних торговельних блоків на сьогодні відносять: Всестороннє регіональне економічне партнерство (ВРЕП), яке включає 15 країн та охоплює 30% як світового ВВП, так і населення; Угода між США, Мексикою та Канадою (USMCA), яка є наступником північноамериканської угоди з вільної торгівлі та на яку припадає 17% глобального ВВП; Всеохопна та прогресивна угода про транс тихоокеанське партнерство (ВПУТТП), яка включає 15% глобального ВВП; Європейський Союз, на який приходить 14% світової торгівлі, а їхній сукупний ВВП становить 14,5 трильйона євро (16 трлн дол. США), що робить ЄС третьою за величиною економікою світу після Китаю та Сполучених Штатів [13].

Диверсифікація ланцюгів постачання.

Диверсифікація є важливою складовою формування стійких ланцюгів постачання. Вона дає змогу знизити ризики, пов'язані з надмірною залежністю від окремих постачальників, логістичних операторів або видів сировини. Такий підхід дозволяє підприємствам бути менш вразливими до можливих збоїв. Водночас реалізація стратегії диверсифікації є складним завданням, яке потребує глибокого аналізу специфічних ризиків, характерних для кожної окремої компанії [3].

Актуальність та критичність даної проблеми для бізнесу пов'язана з тим, що протягом останніх років глобальні ланцюги постачання пережили безпрецедентну хвилю потрясінь: пандемії COVID-19, розв'язана росією війна в Україні (блокування морських шляхів у Чорному морі РФ), терористична напруга у районі Червоного моря, засилля сомалійських піратів, кліматично зумовлена посуха в Панамському каналі, геополітичні напруженості (нова торговельна політика адміністрації президента США Д. Трампа) тощо. Усе це виносить на перший план питання стійкості, аніж ефективності зовнішньоторговельних операцій, та зумовлює необхідність диверсифікації ланцюгів постачання. Зменшення впливу та розв'язання таких викликів має критичне значення, оскільки вони суттєво позначилися як на доступності товарів першої необхідності, так і, частково, на рівні цін [5].

Підвищення ризиків перебоїв у виробництві дедалі більше спонукає компанії до перегляду та реорганізації своїх ланцюгів постачання. Зокрема, у низці країн – зокрема в Японії, Республіці Корея, країнах Європейського Союзу та США – уряди запровадили відповідні заходи, включно із законодавчими ініціативами, спрямованими на зміцнення стійкості глобальних ланцюгів доданої вартості та підтримку бізнес-стратегій приватного сектору в цьому напрямі [8].

Як зазначає Гарсія-Герреро А. [9], у відповідь на зростаючу складність глобального економічного середовища міжнародні компанії активно впроваджують заходи для зменшення ризиків у ланцюгах постачання. Вивчається та частково реалізується низка стратегічних підходів, серед яких – рещоринг, ніршоринг, френдшоринг і диверсифікація. Рещоринг (re-shoring), або повернення виробничих операцій на внутрішній ринок, став одним із найпомітніших трендів починаючи з 2019 року. Зокрема в Сполучених Штатах ця практика активізувалася під впливом підвищення тарифів у результаті торговельного протистояння з КНР, що призвело до зменшення частки імпорту промислової продукції США уперше за майже десять років.

Ніаршоринг (near-shoring) являє собою підхід до реструктуризації ланцюгів постачання шляхом перенесення виробництва до країн, розташованих у безпосередній близькості до основного ринку збуту. Така регіоналізація сприяє поліпшенню комунікації, зменшує географічну віддаленість між виробниками та споживачами і водночас знижує ризики, пов'язані з торговельними війнами або протекціоністськими заходами, завдяки тіснішим політичним, соціальним і культурним зв'язкам між сусідніми країнами. Цей підхід логічно переходить у концепцію френдшорингу (friend-shoring), що полягає у виборі для перенесення виробництва та постачання сировини або критичних компонентів до країн, які поділяють спільні цінності, політичні інтереси чи мають стабільні партнерські відносини.

Одним із інструментів диверсифікації виступає політика КНР+1, що передбачає перенесення частини виробництва з Китаю до альтернативних країн

з метою зниження залежності від китайських виробничих потужностей.

Зростання частки послуг у світовій торгівлі.

У 1980 році частка послуг у світовому експорті становила близько 15%, що у грошовому вимірі дорівнювало 364 млрд доларів США [15]. До 2023 року загальний обсяг світової торгівлі товарами та комерційними послугами досяг 30,5 трлн доларів США. При цьому торгівля товарами скоротилася на 5% порівняно з попереднім роком, тоді як обсяг торгівлі послугами, навпаки, зріс на 9%. Це призвело до змін у структурі світової торгівлі: частка товарів знизилася з 77,8% у 2022 році до 75,3% у 2023 році, тоді як частка послуг зросла з 22,2% до 24,7% [15].

Динаміка міжнародної торгівлі послугами свідчить про стабільне зростання як обсягів експорту, так і імпорту впродовж останніх років. Зокрема, у 2015–2019 роках спостерігалось стале зростання обох показників. Так, експорт послуг за цей період зріс на 26% – з 5 007 780 млн дол. США у 2015 році до 6 316 101 млн дол. у 2019 році. Імпорт послуг за аналогічний період збільшився на 23,8% – з 4 872 302 млн дол. США до 6 031 961 млн дол. США.

Різке скорочення обсягів світової торгівлі послугами у 2020 році порівняно з 2019 роком було зумовлене глобальною пандемією COVID-19 та впровадженням карантинних обмежень, які суттєво вплинули на ділову активність у всьому світі та спричинили економічну рецесію. Унаслідок цього світовий експорт послуг зменшився на 17%, а імпорт – на 17,5%.

Водночас, упродовж наступних років спостерігалось відновлення і зростання обсягів міжнародної торгівлі послугами. Так, у період з 2020 по 2023 рік

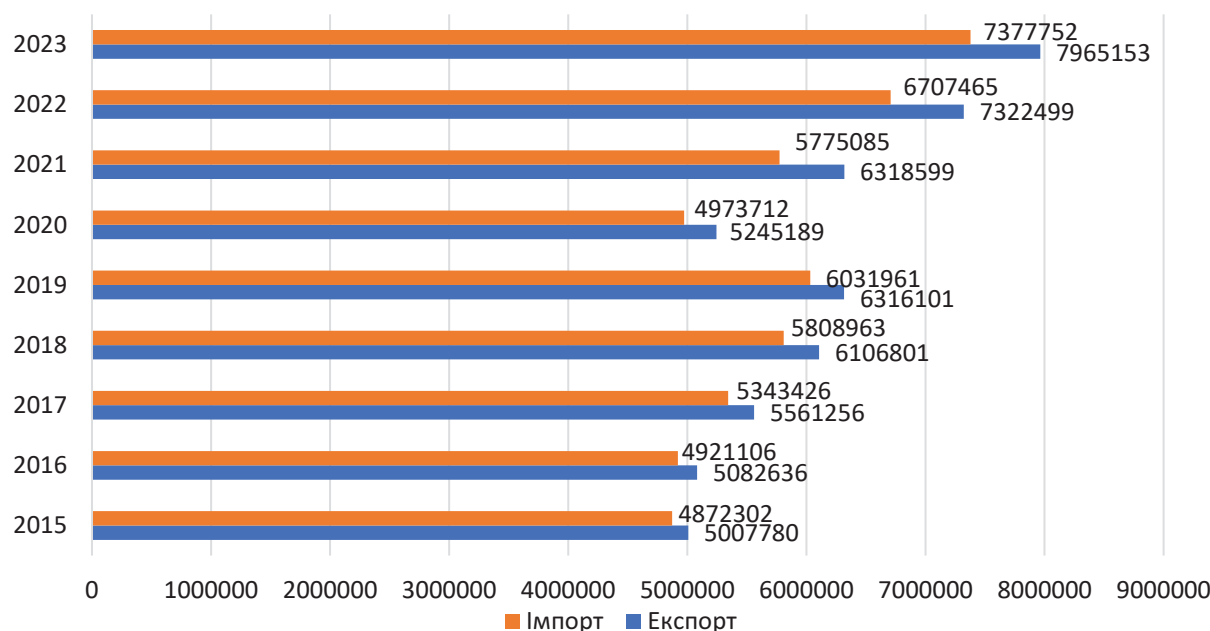

Рис. 1. Динаміка світового експорту та імпорту послуг, млн дол. США

Джерело: за матеріалами [15]

обсяг експорту послуг зріс на 51,9%, тоді як імпорт послуг збільшився на 48,3%.

Вплив глобальних політичних процесів та трендів на розвиток світової торгівлі.

Після закінчення другої світової війни простежується стійка тенденція до зростання взаємозалежності світових економік внаслідок процесів глобалізації. Одним із наочних проявів цього процесу є вплив геополітичних взаємин між державами, які можуть мати далекосяжні наслідки в глобальному масштабі на усі аспекти суспільного життя, у тому числі і на економіку. Геополітична напруженість, спричинена територіальними конфліктами, ідеологічними суперечностями чи регіональним суперництвом за вплив, здатна виходити за межі національних кордонів, дестабілізуючи економічну й політичну ситуацію в інших країнах [1]. Як приклади таких геополітичних конфліктів можна навести вторгнення росії в Україну, війна в Газі та Лівані, взаємовідносини між КНР та США, ускладнення яких призведе до погіршення торговельних відносин як між цими країнами, так і у міжнародній торгівлі в цілому. Зокрема, на думку експертів Економіст Інтелідженс Юніт (The Economist Intelligence Unit), затяжні збройні конфлікти, зокрема в Україні та на Близькому Сході, і

надалі залишатимуться фактором дестабілізації на глобальному рівні. Очікується, що у 2025 році ситуація в Газі та Лівані частково деескалюється, що сприятиме зниженню ціни на нафту марки Brent до приблизно 77 доларів США за барель. Водночас, за оцінками ЕІУ, існує 30% ймовірність розширення конфлікту, що може спричинити стрибок цін на нафту понад 100 доларів США за барель, а також суттєве зростання витрат на міжнародні перевезення та страхування, ускладнюючи умови глобальної торгівлі [6].

Висновки. Таким чином, на сьогоднішній день в системі міжнародної торгівлі спостерігаються тенденції, викликані наступними групами чинників:

1. Політичними, що означають поширення регіональних торговельних блоків та партнерств, а також вплив глобальних політичних процесів та трендів.

2. Економічними, які передбачають застосування практики сталого розвитку у сферу торговельної діяльності, диверсифікацію ланцюгів постачання та зростання частки послуг у світовій торгівлі.

Окремо серед перспективних слід виділити вплив процесів цифровізації на глобальні тренди розвитку світової торгівлі, що передбачається розглянути в наступній статті

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Afonso A., Alves J., Monteiro S. Beyond borders: Assessing the influence of Geopolitical tensions on sovereign risk dynamics. *European Journal of Political Economy*. 2024. Vol. 83. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2024.102550> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Batra S. Sustainability in International Trade: Meeting Global Standards and Consumer Expectations. 2024. URL: <https://verger-group.com/sustainability-in-international-trade/> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Biscaia J. Promoting Supply Chain Diversification and Resilience Planning. 2024. URL: <https://www.cyis.org/post/promoting-supply-chain-diversification-and-resilience-planning> (дата звернення: 28.11.2024).
4. Campano F., Salvatore D. Implications of World Trade Trends on the Emerging Market Economies. *Journal of Policy Modeling*. 2022. № 44(4). URL: https://www.researchgate.net/publication/363530534_Implications_of_World_Trade_Trends_on_the_Emerging_Market_Economies (дата звернення: 28.11.2024).
5. Dessus S. Improving resilience and economic efficiency in global supply chains to counter shocks. 2024. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/trade/improving-resilience-and-economic-efficiency-in-global-supply-ch> (дата звернення: 28.11.2024).
6. EIU. Geopolitical and trade tensions force businesses to review strategies. 2024. URL: <https://www.eiu.com/n/geopolitical-and-trade-tensions-force-businesses-to-review-strategies/> (дата звернення: 28.11.2024).
7. Fischer B. Globalisation and the competitiveness of regional blocs. *Intereconomics*. 1998. Vol. 33. P. 164–170. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02929509> (дата звернення: 28.11.2024).
8. Fraser J. We're approaching a new era of diversification in global trade: Here's why it matters. 2024. URL: <https://weforum.org/stories/2024/01/a-new-era-of-diversification-trade-supply-chains/> (дата звернення: 28.11.2024).
9. García-Herrero A. Resilience of Global Supply Chain: Facts and Implications. *ADB Working Paper*. 2023. № 1398. URL: https://researchgate.net/publication/372624389_Resilience_of_Global_Supply_Chain_Facts_and_Implications/citation/download (дата звернення: 28.11.2024).
10. ICC. Principles for Sustainable Trade – Wave 3. 2024. URL: <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2023/12/2024-ICC-Principles-for-Sustainable-Trade-Wave-3.pdf> (дата звернення: 28.11.2024).
11. Shiells C. Regional trade blocks: trade creating or diverting? 1995. URL: <https://www.elibrary.imf.org/downloadpdf/journals/022/0032/001/article-A009-en.pdf> (дата звернення: 28.11.2024).
12. Tradeimex. Top 10 Emerging Global Trade Trends Shaping the Future of Import-Export Data. 2024. URL: <https://tradeimex.in/blogs/top-10-emerging-global-trade-trends-shaping-the-future-of-import-export-data> (дата звернення: 28.11.2024).
13. WEF. These are the world's biggest trading blocs. 2023. URL: <https://www.weforum.org/stories/2023/04/growth-summit-2023-world-biggest-trading-blocs/> (дата звернення: 28.11.2024).
14. Whalley J. Why Do Countries Seek Regional Trade Agreements? 1998. URL: <http://www.nber.org/chapters/c7820> (дата звернення: 28.11.2024).
15. WTO. World Trade Statistics 2023. Key insights and trends. 2024. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statistics2023_e.htm (дата звернення: 28.11.2024).
16. What is sustainable trade? *Enabel* : веб-сайт. URL: <https://www.tdc-enabel.be/en/fair-and-sustainable-trade/sustainable-trade/> (дата звернення: 28.11.2024).

17. Zhong T. Sustainable International Trade: Achieving a Balance between Economic Growth and Environmental Responsibility. *Frontiers in Business, Economics and Management*. 2023. Vol. 12. № 2. P. 7–10. DOI: <https://doi.org/10.54097/fbem.v12i2.14583> (дата звернення: 28.11.2024).

REFERENCES

1. Afonso A., Alves J., Monteiro S. (2024) Beyond borders: Assessing the influence of Geopolitical tensions on sovereign risk dynamics. *European Journal of Political Economy*, vol. 83. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2024.102550> (accessed November 28, 2024).
2. Batra S. (2024) *Sustainability in International Trade: Meeting Global Standards and Consumer Expectations*. Available at: <https://verger-group.com/sustainability-in-international-trade/> (accessed November 28, 2024).
3. Biscaia J. (2024) *Promoting Supply Chain Diversification and Resilience Planning*. Available at: <https://www.cyis.org/post/promoting-supply-chain-diversification-and-resilience-planning> (accessed November 28, 2024).
4. Campano F., Salvatore D. (2022) Implications of World Trade Trends on the Emerging Market Economies. *Journal of Policy Modeling*, № 44(4). Available at: https://www.researchgate.net/publication/363530534_Implications_of_World_Trade_Trends_on_the_Emerging_Market_Economies (accessed November 28, 2024).
5. Dessus S. (2024) *Improving resilience and economic efficiency in global supply chains to counter shocks*. Available at: <https://blogs.worldbank.org/en/trade/improving-resilience-and-economic-efficiency-in-global-supply-ch> (accessed November 28, 2024).
6. EIU (2024) *Geopolitical and trade tensions force businesses to review strategies*. Available at: <https://www.eiu.com/n/geopolitical-and-trade-tensions-force-businesses-to-review-strategies/> (accessed November 28, 2024).
7. Fischer B. (1998) Globalisation and the competitiveness of regional blocs. *Intereconomics*, vol. 33, pp. 164–170. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02929509> (accessed November 28, 2024).
8. Fraser J. (2024) *We're approaching a new era of diversification in global trade: Here's why it matters*. Available at: <https://weforum.org/stories/2024/01/a-new-era-of-diversification-trade-supply-chains/> (accessed November 28, 2024).
9. García-Herrero A. (2023) Resilience of Global Supply Chain: Facts and Implications. *ADBI Working Paper*, № 1398. Available at: https://researchgate.net/publication/372624389_Resilience_of_Global_Supply_Chain_Facts_and_Implications/citation/download (accessed November 28, 2024).
10. ICC (2024) *Principles for Sustainable Trade – Wave 3*. Available at: <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2023/12/2024-ICC-Principles-for-Sustainable-Trade-Wave-3.pdf> (accessed November 28, 2024).
11. Shiells C. (1995) *Regional trade blocks: trade creating or diverting?* Available at: <https://elibrary.imf.org/downloadpdf/journals/022/0032/001/article-A009-en.pdf> (accessed November 28, 2024).
12. Tradeimex (2024). *Top 10 Emerging Global Trade Trends Shaping the Future of Import-Export Data*. Available at: <https://tradeimex.in/blogs/top-10-emerging-global-trade-trends-shaping-the-future-of-import-export-data> (accessed November 28, 2024).
13. WEF (2023) *These are the world's biggest trading blocs*. Available at: <https://www.weforum.org/stories/2023/04/growth-summit-2023-world-biggest-trading-blocs/> (accessed November 28, 2024).
14. Whalley J. (1998) *Why Do Countries Seek Regional Trade Agreements?* Available at: <http://www.nber.org/chapters/c7820> (accessed November 28, 2024).
15. WTO (2024) *World Trade Statistics 2023. Key insights and trends*. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/statistics2023_e.htm (accessed November 28, 2024).
16. Enabel. What is sustainable trade? Available at: <https://www.tdc-enabel.be/en/fair-and-sustainable-trade/sustainable-trade/> (accessed November 28, 2024).
17. Zhong T. (2023) Sustainable International Trade: Achieving a Balance between Economic Growth and Environmental Responsibility. *Frontiers in Business, Economics and Management*, vol. 12, no 2, pp. 7–10. DOI: <https://doi.org/10.54097/fbem.v12i2.14583> (accessed November 28, 2024).

Стаття надійшла: 30.11.2024
Стаття прийнята: 14.12.2024
Стаття опублікована: 24.12.2024